

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2019

YEARBOOK

2019

ГОДИНА 10
БРОЈ 14

VOLUME X
NO 14

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2019
YEARBOOK
2019

ГОДИНА 10
БР. 14

VOLUME X
NO 14

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

ГОДИШЕН ЗБОРНИК ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

За издавачот:

вонр. проф. Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
вонр. проф. Драгана Кузмановска
проф. д-р Луси Караниколова -Чочоровска
проф. д-р Светлана Јакимовска
доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Редакциски одбор

проф. д-р Ралф Хајмрат – Универзитет од Малта, Малта
проф. д-р Нецати Демир – Универзитет од Гази, Турција
проф. д-р Ридван Цанин – Универзитет од Едрене, Турција
проф. д-р Стана Смиљковиќ – Универзитет од Ниш, Србија
проф. д-р Тан Ван Тон Та – Универзитет Париз Ест, Франција
проф. д-р Карин Руке Бритен – Универзитет Париз 7 - Дени Дидро, Франција
проф. д-р Роналд Шејфер – Универзитет од Пенсилванија, САД
проф. д-р Кристина Кона – Хеленски Американски Универзитет, Грција
проф. д-р Златко Крамариќ – Универзитет Јосип Јурај Штросмаер, Хрватска
проф. д-р Борјана Просев-Оливер – Универзитет во Загреб, Хрватска
проф. д-р Татјана Гуришиќ-Бекановиќ – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
проф. д-р Рајка Глушица – Универзитет на Црна Гора, Црна Гора
доц. д-р Марија Тодорова – Баптистички Универзитет од Хонг Конг, Кина
доц. д-р Зоран Поповски – Институт за образование на Хонг Конг, Кина
проф. д-р Елена Андонова – Универзитет „Неофит Рилски“, Бугарија
м-р Диана Мистреану – Универзитет од Луксембург, Луксембург
проф. д-р Зузана Буракова – Универзитет „Павол Јозев Сафарик“, Словачка
доц. д-р Наташа Поповиќ – Универзитет во Нови Сад, Србија
проф. д-р Светлана Јакимовска, доц. д-р Марија Кукубајска, проф. д-р Луси Караниколова-Чочоровска, доц. д-р Ева Ѓорѓиевска, проф. д-р Махмут Челик, проф. д-р Јованка Денкова, доц. д-р Даринка Маролова, доц. д-р Весна Коцева, виш лектор м-р Снежана Кирова, лектор м-р Наталија Поп-Зариева, лектор м-р Надица Негриева, лектор м-р Марија Крстева

Главен уредник

проф. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Лилјана Јовановска
(македонски јазик)

лектор м-р Биљана Петковска, лектор м-р Крсте Илиев, лектор м-р Драган Донов
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ 10-А п. фах 201, 2000 Штип Р. Македонија

**YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

For the publisher:

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Editorial board

Prof. Blazo Boev, PhD

Prof. Liljana Koleva-Gudeva, PhD

Prof. Violeta Dimova, PhD

Ass. Prof. Dragana Kuzmanovska, PhD

Prof. Lusi Karanikolova-Cocorovska, PhD

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska

Editorial staff

Prof. Ralf Heimrath, PhD — University of Malta, Malta

Prof. Necati Demir, PhD— University of Gazi, Turkey

Prof. Rıdvan Canım, PhD— University of Edrene, Turkey

Prof. Stana Smiljkovic, PhD— University of Nis, Serbia

Prof. Thanh-Vân Ton-That, PhD— University Paris Est, France

Prof. Karine Rouquet-Brutin PhD — University Paris 7 – Denis Diderot, France

Prof. Ronald Shafer— University of Pennsylvania, USA

Prof. Christina Kkona, PhD— Hellenic American University, Greece

Prof. Zlatko Kramaric, PhD— University Josip Juraj Strosmaer, Croatia

Prof. Borjana Prosev – Oliver, PhD— University of Zagreb, Croatia

Prof. Tatjana Gurisik- Bekanovic, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Prof. Rajka Glusica, PhD— University of Montenegro, Montenegro

Ass. Prof. Marija Todorova, PhD— Baptist University of Hong Kong, China

Ass. Prof. Zoran Popovski, PhD— Institute of education, Hong Kong, China

Prof. Elena Andonova, PhD— University Neofit Rilski, Bulgaria

Diana Mistreanu, MA— University of Luxembourg, Luxembourg

Prof. Zuzana Barakova, PhD— University Pavol Joseph Safarik, Slovakia

Ass. Prof. Natasa Popovik, PhD— University of Novi Sad, Serbia

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD, Ass. Prof. Marija Kukubajska, PhD, Prof. Lusi

Karanikolova-Cocorovska, PhD, Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD, Prof. Mahmut

Celik, PhD, Prof. Jovanka Denkova, PhD, Ass. Prof. Darinka Marolova, PhD,

Ass. Prof. Vesna Koceva, PhD, lecturer Snezana Kirova, MA, lecturer Natalija Pop-Zarieva,

MA, lecturer Nadica Negrievska, MA, lecturer Marija Krsteva, MA

Editor in chief

Prof. Svetlana Jakimovska, PhD

Managing editor

Ass. Prof. Eva Gjorgjievska, PhD

Language editor

Liljana Jovanovska

(Macedonian language)

lecturer Biljana Petkovska, lecturer Krste Iliev, lecturer Dragan Donev

(English language)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Address of editorial office

Goce Delchev University

Faculty of Philology

Krste Misirkov b.b., PO box 201 2000 Stip, Republic of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

Јазик

- Надица Негриевска**
ПОТЕКЛОТО НА ПРЕДЛОЗИТЕ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК
Nadica Negrievska
THE ORIGINS OF PREPOSITIONS IN ITALIAN LANGUAGE 9
- Дејан Маролов**
ДЕТЕРМИНАЦИЈА И ДЕМАРКАЦИЈА НА ПОИМИТЕ
„МАЛА ДРЖАВА“ И „МАЛА СИЛА“
Dejan Marolov
DETERMINATION AND DEMARCATION OF THE TERMS
“SMALL STATE” AND “SMALL POWER” 17
- Даринка Маролова, Марина Христовска**
СИНТЕТИЗАМ И АНАЛИТИЗАМ ВО ГЕРМАНСКИОТ И
ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Darinka Marolova, Marina Hristovska
SYNTHETISM AND ANALYTISM IN GERMAN AND
MACEDONIAN LANGUAGE 29

Култура

- Ана Витанова-Рингачева**
ШАМАНИСТИЧКИ РЕЛИКТИ ВО
РУСАЛИСКИОТ ОБРЕДЕН КОМПЛЕКС
Ana Vitanova-Ringacheva
SHAMANIC RELICS IN
RUSSAL RITUAL COMPLEX 37
- Krste Iliev, Natalija Pop Zarieva, Marija Krsteva, Dragan Donev**
THE ORIGINS OF THE SEVEN DEADLY SINS 49

Книжевност

- Marija Krsteva, Dragan Donev, Kristina Kostova**
OUTLINE OF FICTIONAL APPROPRIATIONS OF
F. SCOTT AND ZELDA FITZGERALD 57
- Наташа Сараfoва**
ЖЕНАТА ВО САЈБЕР-ПРОСТОРОТ
Natasa Sarafova
WOMEN IN CYBERSPACE 61
- Наталија Поп Зарева, Крсте Илиев, Драган Донеv**
ДРАКУЛА НА БРАМ СТОКЕР: СУЕВЕРИЕ ИЛИ РЕЛИГИЈА?
Natalija Pop Zarieva, Krste Iliev, Dragan Donev
BRAM STOKER'S DRACULA: SUPERSTITION OR RELIGION? 69

Методика

Neda Radosavlevikj, Hajrulla Hajrullai
ENHANCING LEARNING AUTONOMY IN AN ESP CLASS BY USING
LMS GOOGLE CLASSROOM 77

Марија Тодорова
НАСТАВАТА ПО ШПАНСКИ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
Marija Todorova
TEACHING SPANISH AS A FOREIGN LANGUAGE IN THE
REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA 85

Весна Коцева
РЕАКТИВНА ИМПЛИЦИТНА НАСТАВА НАСПРОТИ
ДИРЕКТНА ДЕДУКТИВНА ПРОАКТИВНА ЕКСПЛИЦИТНА НАСТАВА
Vesna Kocева
REACTIVE IMPLICIT INSTRUCTION VS.
DIRECT DEDUCTIVE PROACTIVE EXPLICIT INSTRUCTION 93

Марија Тодорова
МЕЃУКУЛТУРНИ РАЗЛИКИ ВО ВЕРБАЛНАТА И
НЕВЕРБАЛНАТА КОМУНИКАЦИЈА
Marija Todorova
INTERCULTURAL DIFFERENCES IN VERBAL AND
NONVERBAL COMMUNICATION 103

Прилози

Ева Ѓорѓиевска
АМЕРИКАНСКИ ПРЕДАВАЊА ОД ИТАЛО КАЛВИНО
Eva Gjorgjievska
AMERICAN LECTURES BY ITALO CALVINO 113

ЖЕНАТА ВО САЈБЕР-ПРОСТОРОТ

Наташа Сарафова¹

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип
natasa.sarafova@ugd.edu.mk

Апстракт: Интернетот стана основна инфраструктура на секојдневната комуникација. Тој е навистина посебен медиум кој овозможува здружување на низа различни комуникациски облици. Сајбер-просторот е очигледен простор на нецензурирано дејствување, со чувство на целосна слобода. Сајбер-феминизмот означува посебен простор во сајбер-просторот. Со формирањето на новата слика за жената и нејзината поврзаност со технологијата во сајбер-културата, за сајбер-феминистките новите технологии отвораат нови можности за жената во економијата. Сајбер-феминизмот како идеја или идеал стана плодно тло за воспоставување на нов правец или поджанр во феминистичко уметничка пракса препознатлива како сајбер-феминистичка уметност.

Клучни зборови : *сајбер-феминизам, киборг, сајбер-простор, феминизам*

WOMEN IN CYBERSPACE

Natasha Sarafova¹

¹Faculty of Philology, Goce Delcev University, Stip, Macedonia
natasa.sarafova@ugd.edu.mk

Abstract: The Internet has become an essential infrastructure of everyday communication. It is a truly special medium that allows the joining together of many different forms of communication. Cyberspace is an obvious space of uncensored action, with a sense of complete freedom. Cyberfeminism marks a special space in cyberspace. With the emergence of the new image of women and its relation to technology in cyberculture, new technologies open new opportunities for women in the economy for cyberfeminists. Cyberfeminism as an idea or ideal has become a fertile ground for establishing a new direction or sub-genre in feminist artistic practice known as cyberfeminist art.

Keywords: *cyberfeminism, cyborg, cyberspace, feminism*

Кога се умира, културата останува и раскажува приказна за нас, како сме живееле, за што сме се залагале и бореле. Затоа мораме да ја создаваме, негуваме, бележиме и да не ја заборавиме. Без култура која ни припаѓа на сите нас, подеднакво резервирана за жени и мажи, нè нема нас. Јасмина Чаушевиќ (Џаушевиќ, 2014).

Родовиот идентитет на жената е под влијание на бројни параметри во последниве години, статусот на жените денес е неспоредлив со статусот во минатото. Очигледно е дека, заедно со глобализацијата и тековните социјални и интелектуални превирања, општеството и жените имаат усвоено транзитен и небалансиран однос кон родовиот идентитет на жените. Од највпечатливите фактори кои влијаат врз оваа промена во односот е улогата на масовните медиуми, особено на модерните медиуми, како што е интернетот. Во меѓувреме, меѓу различните гледишта за идентитетот, често постои заедничка претпоставка дека начините на кои идентитетот е дефиниран, а со тоа и она што се смета за идентитет, доживува далекусежни промени во современиот свет. Ова секако е дискутабилно, но и точка од која можеме да ги видиме доказите за промените кај жените, конкретно нивниот однос со новите технологии. Од овде и интересот да се истражи начинот на кој ја разбираме дигиталната технологија, жените и нивната поврзаност.

Интернетот стана основна инфраструктура на секојдневната комуникација. Тој е навистина посебен медиум кој овозможува здружување на низа различни комуникациски облици. Сајбер-просторот се развил од текстуално втемелен комуникациски медиум со ограничен пристап, во мултимедиумски феномен со масовна публика. Според авторката Тања Облак, интернетот е дијалогски медиум кој ги поврзува и меѓусебно ги здружува повеќето различни облици на комуникациски односи, чување и размена на информации, како и репродукција и размена на комуникациските канали. На тој начин интернетот е регистар на информации и средство за комуникација. Со помош на дијалог, интернетот успеал да обликува свој облик на политичка комуникација која нуди нов облик „виртуелно здружување“ (Davis, 1999, стр. 149).

Компјутерското посредување на комуникација, овозможува создавање на нови форуми за дискусија, каде што поединците можат да разменуваат мислења и да ги запознаат ставовите на другите луѓе. На тој начин се формираат нови специфични интересни групи кои привлекуваат нови членови и потенцијални мислителци во нивните редови. Значи, може да се каже дека појавата на нови дијалози ја промени важноста на јавниот простор. Исто така, динамиката на јавната активност е зголемена. Оттука, јавната сцена станува алтернативен простор во кој се изразува јавното мислење, што претставува дополнителен предизвик за одразот на јавната сфера (Облак, 2002, стр. 65).

Можеме да кажеме дека идејата на Дона Харавеј (Donna Haraway) за модерно општество како интегриран круг се покажа како застрашувачка вистина. Сајбер-просторот е очигледен простор на нецензурирано дејствување, со чувство на целосна слобода и, како таква, го има целосниот потенцијал за изразување на слободата на говорот, ширењето идеи, приклучување кон луѓето кои се истомисленици, како и слободата да го демонстрираме целосниот потенцијал што лежи во нас. Очигледно, сајбер-просторот е простор без предрасуди. Сајбер-простор или cyber простор е виртуелна реалност, ова е простор воспоставен со помош и посредување на компјутерско-дигиталната технологија. Терминот сајбер-простор се користи денес за сè што е на Интернет. Една од карактеристиките на сајбер-просторот е виртуелноста. Виртуелноста ја означува карактеристиката на нешто што не постои во формата во која очигледно постоела, но со своето битие или ефект дејствува како нешто што

постои во реалноста. Пјер Леви, француски филозоф и теоретичар, ја дефинирал виртуелноста како својство кое нешто потенцијално постои, а всушност не. Виртуелните простори можат да се поделат на оние ограничени (CD-ROM-ови, игри, симулации, итн.), како и оние што се достапни преку интернетот и се отворени за интеракции, трансформации и врски со други светови и средини. Интуитивните жени го препознале сајбер-просторот како медиум преку кој можат успешно да дејствуваат и да ја зајакнат својата позиција. Тие успеале да го поделат безграничниот бинарен простор и го искористиле за да се поврзат и зајакнат.

Сајбер-феминизмот во контекст

Во денешното густо поврзано и меѓузависно општество кое е обележано со глобализациските процеси, мобилноста на граѓаните и широко распространетата комуникациска инфраструктура како Интернетот, новите можности ја обележуваат нашата култура. Дигиталната технологија денес е присутна во сите аспекти на нашиот живот и во сите видови на работење. Информациско-комуникациските технологии овозможуваат нови начини на примена и комуникација со информациите, а дигитализацијата овозможи лесно и брзо спремање, репродукција, дистрибуција и користење на различни културни содржини. Затоа денес во литературата и медиумите често се среќаваат поими како што се дигитална култура, виртуелна култура, сајбер-култура и многу слични поими кои се користат како би можеле технолошки да ги опишаме, а се базирани на културата на современото општество, каде поимот дигитална култура укажува на сеприсутноста на дигиталната технологија во нашиот живот.

Во таков современ општествен контекст категориите простор и време не се исти како порано, бидејќи по пат на мрежа голем број информации или услуги се достапни во било кое време и место, а граѓаните можат едноставно да дојдат во контакт со личности во географско-оддалечените заедници. Новите можности кои носат примена на информациско-комуникациската технологија, водат до рedefинирање на поимот култура и го проширува во дигитална култура која ни носи нови искуства низ која ги дефинираме нашите идентитети, а кои се базираат на новото комуникациско опкружување. (Uzelac & Cvjetičanin, 2008).

Проблемот помеѓу односот на родот и технологијата во рамките на академската мисла и воспоставувањето на нов правец во контекст на феминистичката теорија наречена сајбер-феминизам, јасно дефинираните граници помеѓу маргините и центарот на субјектот и објектот, приватното и јавното, природата и културата, машките и женските, реалните и виртуелните, биолошките и вештачките, се бришат и самиот поим на идентитет се релативизира, односно, идентитетот станува неконзистентен, фрагментиран и отвора можност за повторно реконструирање и ново поинакво читање на телото и родовата политика во глобалното општество. Самиот израз сајбер-феминизам (cyberfeminism) настанал спонтано и истовремено од страна на повеќе теоретичарки на феминизмот, под влијание на Дона Харавеј (Donna Haraway) и нејзиниот „Манифест за киборзи“ (“A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism in the Late Twentieth Century”) кој прв пат е објавен 1984 година Лук (Lukee, 2010). Терминот сајбер-феминизам се поврзува за австралиската група ВНС Матрикс и британската теоритичарка Садиев Планта. Сајбер-феминизмот настанал 1991 година во Аделаида во Австралија, кога групата ВНС Матрикс била составена од четири уметнички (Жосефина Старс, Жулиен Пиерс, Франческа де Римини и Вирџинија Барат) и одлучила малку да си поиграат со уметноста и француската феминистичка теорија. Групата го издава Сајбер-

феминистичкиот манифест за 21 век инспириран од Сајбер Манифестот на Дона Харвеј од 1985 година.

Сајбер-феминизмот можеме да го дефинираме не само како теорија која го истражува односот помеѓу жената и технологијата од различни агли на феминистичката теорија, туку и како активност на жената на интернет, активистка, уметничка, писателка, или хакерка. Со други зборови, сајбер-феминизмот означува посебен простор во сајбер-просторот (Wolmark, 2003, стр. 224).

Бидејќи феминизмот е општествено движење, теорија, пракса која се занимава со правата на жената „жените сами да си го одредат своето место во општеството заради развој на својата личност, а со тоа како и секогаш одново се инсистира заради подобрување на општото добро“ (Вок , 2005, стр. 139), што значи, одредувањето на местото на жената во новиот сајбер-свет е сосема очекувано. Со формирањето на новата слика за жената и нејзината поврзаност со технологијата во сајбер-културата, за сајбер-феминистките новите технологии отвораат нови можности за жената во економијата. Односно, денес физичката работа на мажите не е повеќе предност во многу индустриски гранки заради роботизираното техничко водење на економијата. Процесот на производство е сменет, физичката способност престанува да е приоритет, се дава приоритет на социјалните особини: комуникативност, прецизност, брзина, интеракција со другите, што подразбира особини кои повеќе се својствени за жените. Затоа и во медиумите, телефонската продажба, техничката продажба им овозможува вработувања на жените. За сајбер-феминистките новите технологии се знаење и информации од една страна, а од друга страна мрежно поврзување помеѓу жените. Феминистичката иницијатива на глобален план отвора нови можности за ширење на феминистичките идеи и пракса, но и собирање на пари за тие иницијативи. Денес во светот нема ниту една значајна феминистичка организација или иницијатива која не е присутна на светската мрежа низ интерактивни форуми, организирање на дискусии, разменување на информации, потпишување на онлајн петиции и итна помош за организациите во помалку развиените краеве на светот (Filipović, 2013). На самиот почеток на воспоставувањето на сајберфеминизмот како движење, многу сајбер-феминистки веруваат дека новите технологии го отвораат патот за ослободување на жените од машката доминација со тенденција кон по рамноправно општество. Во таа смисла, киборгот е токму она што успешно ги брише и ги преминува границите на идентитетот. Создадена е нова сајбер-утопија која обезбедува нови можности за мрежно поврзување и рedefинирање не само на телото, туку и на сексуалноста, репродукцијата, општеството, идентитетот (Lykee, 2010).

Жените станале активни учесници во создавањето на сајбер-културата, а сајбер-просторот им овозможил многубројни можности за запишување на женскиот субјективитет како и експериментирање со преземање на други идентитети и поигрување со односите на моќта. Просторот, сексуалноста, субјективноста и репрезентацијата формираат критичко гледиште за феминистичката културна и општествена анализа на виртуелната и функционалната репрезентација на жените и нивната субјективност, како во реалниот, така и во виртуелниот свет кој е конструкција на општествената матрица и мрежа. Феминистките големо внимание посветиле на врската помеѓу идентитетот и просторот, земајќи го во предвид сајбер-просторот кој станал густо населен простор на секојдневието, затоа и не е чудно што станал поле на феминистичко делување и интервенција. Теоретичарката Тереза де Лауретис (Teresa de Lauretis) го артикулира феминизмот како политичка борба, сместувајќи го во просторот на секојдневието кое и е поле во кое се формираат идентитетите. Таа тргнува од спротивностите помеѓу внатрешното и надворешното,

нормите и разликите и сите други спротивности кои го засновуваат бинаризмот машко – женско и ги изместува во просторот „некаде помеѓу“, или „на друго место“, нарекувајќи го „слободен простор“. Иако тој простор е скриен, привидно поставен на маргините на хегемонскиот машки дискурс, тој е присутен и субверзивно ги дестабилизира фалочентричните системи на значењето и во реалниот и во виртуелниот свет (Lauretis, 1987). Конечно, клучен аспект на сајбер-феминизмот е критиката (Hawthorne and Klein, 1999). Рефлексивното учество во сајбер-просторот овозможува подобро разбирање и критика на начините на кои транснационалната економија, културната политика и хегемонистичките општествени сили се филтрираат преку сајбер-просторот и во нашиот секојдневен живот. За Кул (Cull, 2001), оваа позиција исто така ни овозможува да ги видиме безбројте начини на кои сме обликувани од технологијата и науката.

Плант, една од најпознатите теоретичарки на сајбер-феминизмот од Британија, барем во Европа, се заинтересирала за ВНС проектите. Во нив ја видела врската помеѓу женскиот модел на јазик и комуникациските форми на интернетот. Нејзината опширна приказна, често ефермна, ги поврзува жените и машините како алатки на машката култура и се залага за сложени и меѓусебно поврзани мрежи кои на крајот ќе ја срушат хегемонијата на егоцентричниот фалус. Трудовите на Плантова станаа главен извор на сајбер-феминистичките информации и теорија токму како што и Харвијевиот манифест се смета за „свет текст“ на сајбер-феминизмот.

Сајбер-феминизмот како идеја или идеал стана плодно тло за воспоставување на нов правец или поджанр во феминистичките уметнички пракси препознатливи како сајбер-феминистичка уметност, а која подразбира реализација на уметничките дела кои не само низ теорија, туку и преку активна партиципација истражуваат, проблематизираат и ги менуваат воспоставените односи на политиката на родот и дискурсот во новата медиумска технологија. Една од клучните карактеристики на сајбер-феминистичката уметност е стратешката употреба на различните нови медиуми така и традиционалните форми на уметничкото изразување со цел за запишување на женскиот субјективитет во технолошкиот развој.

Жената во сајбер-просторот

Иако технологијата стана достапна преку женското образование и знаење (особено ако зборуваме за западните земји), Маскалан (Mascalan, 2010, стр. 241) смета дека родовото прашање во областа на високата технологија останува нерешено. Тврдењето е поткрепено со фактот дека жените од областа на техничките науки сè уште се помалку образовани и дека, во споредба со мажите, сè уште им е отежнат пристапот за креирање и создавање алатки на високите технологии.

Вандана Шива се издвојува меѓу водечките феминистички авторки кои заземаат јасно негативен став за современата наука и технологија. Шива критички удира во темелите на модерната наука и постулатите на кои е подигната под водство на Френсис Бекон. Шива (1988, стр. 15) истакнува дека од гледна точка на природата и жените кои се социјално маргинализирани, неговата програма на науки и научни методи воопшто не е инклузивна, туку со комбинација на човечко знаење и моќ во науката се фаворизира исклучиво европскиот маж и од средна класа. Ветувањето на Бекон за создавање херојска и натчовечка раса што ќе доминира во природата и општеството, дадена во „Tempores Partus Masculus“ или „The Masculine Birth of Time“ односно „Машко раѓање на времето“, Шива (1988, стр. 16–17) смета дека дошло до остварување во современото општество во кое доминира науката која е свесна за родовата и патријархална активност.

Изворот на насилство врз природата и жената, Шива (Shiva, 1988, стр. 21) гледа во редукционистичката наука што ги потчинува жената и природата и ги лишува од нивната продуктивност, потенцијал и моќ. Смета дека епистемолошките претпоставки за редукционизмот се длабоко поврзани со нивните онтолошки претпоставки, односно униформноста овозможува да се прифати знаењето за еден дел од системот како знаење за целината. Ваквиот редукционистички конструктивизам, за кој верува дека е резултат на врската помеѓу науката, колонијализмот и капиталистичко-патријархалните форми на производство, и за кои верува дека нема критички потенцијал, посебно им замерува на постмодерните феминистички трендови кои ја гледаат природата како ништо повеќе од социјален конструкт (Lykke, 1997, стр. 6). За разлика од еко-феминистичките автори, како што е Вандана Шива, која современата наука ја смета за производ на патријархатот и им замерува на постмодерните феминистички автори од областа на науката и технологијата, некритички придружувајќи се на идеите за биоинженеринг (Lykke, 1997, стр. 6), Дона Харавеј (Donna Haraway, 1991, стр. 84) го фаворизира, јасно и отворено дава предност на киборгот пред еко-феминистичката божица.

Свесна колку е суштински важна имагинацијата на телото во залихите на слики од светскиот и политичкиот јазик, Харавеј (Haraway, 1991, стр. 64–65) смета дека органските телесни слики што ги нудат членовите на американските радикални феминистички струи како Сузан Грифн, Адре Лорде и Адриен Рич се премногу ограничени. Нивниот симболички систем, со придружни почетни точки како што се еко-феминистичкиот и паганско-феминистичкиот, се заснова на спротивставување на органскиот и технолошкиот и, според Харавеј, е разбирлив само во смисла на спротивставување на идеологиите кои датираат од крајот на 20 век. Настојувајќи да ја надмине еколошката криза присутна во светот, враќајќи се на митовите и митолошките поими на божествената исцелителна мајка кои припаѓаат на преднаучни сфаќања, Харавеј смета дека изразите на носталгија не се доволни во современото време (Lykke, 1997, стр. 8). Наспроти еко-феминистичката божица, Харавејовата метафоричка подлога во облик на киборг, е далеку покорисен критички момент на епистемиологијата и онтологијата кои припаѓаат на современата технологија во рамка на глобалните односи на моќта (Lykke, 1997, стр. 8).

Лике (Lykke) смета дека веќе постои силна врска помеѓу жената и киборгот, што е особено нагласено кога се гледа низ призмата на човечка репродукција и контрацепција. Имено, со користењето на контрацептивната пилула како производ на фармаколошката технологија, смета Лике, менструалниот циклус повторно се создава вештачки. Подобрувајќи ја природата и технологијата, женската репродуктивна моќ станува алатка што го трансформира човечкото тело во сајбер-тело (1997, стр. 9).

Сајбер-феминизмот треба да ја промовира културата, забавата и афирмацијата „во денешно време жената треба да ја прифати играта во сајбер-просторот, само за да биде сигурна дека дојстикот, каубој на сајбер-светот, нема да предизвика нова дискриминација под маска на разновидноста (Braidotti 1996, стр. 13).

Заклучок

Покрај сите предизвици со кои се среќаваме во „виртуелната стварност“ социјалните мрежи и интернетот (крадење на идентитет, сексуално вознемирување, следење, економска несигурност и друго) сепак мораме да признаеме дека социјалните мрежи и интернетот се непресушен извор на информации и можности, пред сè заради популаризирање на феминистичката теорија и идеја, меѓусебното

здружување на жените од различни географски заедници, за размена на информации, поддршка и слободен дискурс во секоја сфера од животот. Овде морам да ја парафразирам теоретичарката на родови прашања Зорана Антонијевиќ која истакнува дека, зголемениот број вработени жени во ИТ секторот ја подобрува положбата на жената во сајбер-просторот, моќта и одлучувањето, постојаното преиспитување на содржините на Интернет и преиспитувањата на користа и штетите кои би можела да ги има жената од новите технологии. Време е да се прифатат новите комуникациски технологии како олеснување на животот, како помагало во градењето на нови комуникации и мрежи. Сајбер-феминизмот може да понуди многу, како теориски, така и практично. Со него се отворија нови врати во историјата на феминизмот.

Користена литература

- [1] Antoniević, Z. (2013) *Strategije kibernizma: Feminizam na društvenim mrežama u Srbii* (183–208) Novi Sad: Genero. Bok, Gizela. (2005) *Žena u istoriji Evrope*, Beograd: Clio.
- [2] Braidotti, R. (1996) “Cyberfeminism with a difference”. http://www.let.uu.nl/womens_studies/rosi/cyberfem.htm
- [3] De Lauretis, T. (1987) *Technologies of Gender: Essays on Theory, Film and Fiction*, Indiana University Press, navedeno vo Džilijan Rouz, “Stvaranje prostora za ženski subjekt feminizma” u Branislava Anđelković (ur.), *Uvod u feminističke teorije slike*, str. 272.
- [4] Haraway, D. (1991.) *A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and Socialist-Feminism*. U *Simians, Cyborgs and Women : The Reinvention of Nature* (str. 149-181). New York: Routledge.
- [5] Hawthorne, S. and Renate, K. (1999) *Cyberfeminism: Connectivity, critique and creativity*. North Melbourne, Vic.: Spinifex Press.
- [6] Kull, A. (2001) *The cyborg as an interpretation of culture nature*. Zygon 36.
- [7] Lykee, N. (2010) *Feminist Studies: A Guide to Intersectional theory, Methodology and Writing*. New York, London: Routledge.
- [8] Lykke, N. (1997) *To be a Cyborg or a Goddess? Gender, Technology and Development*, 1(1), str. 5-22.
- [9] Maskalan, A. (2010) *Kiberkultura i kiberfeminizam*. U J. Kodrnja, S. Savić, & S. Slapšak, *Kultura, drugi, žene* (str. 233-254). Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Plejada d.o.o
- [10] Oblak, T. (2002) *Internet kao medij i normalizacija kibernetskog prostora*. U: *Medijska istraživanja : znanstvenostručni časopis za novinarstvo i medije = Media research : Feministička čitanja društvenih Fenomena - 61 Croatian journal for journalism and the media*, God.8, broj 1, Zagreb
- [11] Ratka M. (2002) *Devojke u potkulturama. Mapiranje mizoginije u Srbiji: diskursi i prakse / priredila Marina Blagojević*. AŽIN – Asocijacija za žensku inicijativu (Feministička edicija), Beograd
- [12] Shiva, V. (1988.) *Staying Alive: Women, Ecology and Development*. London: Zed Books Ltd.
- [13] Uzelac, A., Cvjetičanin, B. (2008) *Digital Culture: The Changing Dynamics*, Zagreb: IMO, (www.culturelink.hr/publics/joint/digicult/digital_culture-en.pdf)
- [14] Walmark, J. (2003) „Cyberculture.” In *A Concise Companion to Feminist theory*, ed. Mary Eagleton, 205–235. Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- [15] Čaušević, J. (2014) *Zabilježene – Žene i javni život Bosne i Hercegovine u 20 vijeku*. Sarajevo: Sarajevski otvoreni centar, Fondacija CURE, 2014.

Користени интернет страници

- [16] <http://switch.sjsu.edu/web/v4n1/alex.html> – *Alex Galloway: report on Cyberfeminism* (пристапено 22.8.2019 во 11:00).
- [17] <http://www.constantvzw.com/e12/fr/corsolfr.html> – *The Truth about CF* – Cornelia Sollfrank (пристапено 14.9.2019 во 18:15).

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2019